Boğazköy Hitit çivi yazılı arşivinin yaklaşık olarak 1/5'i bayram tasvirlerini anlatan metinlerden oluşmaktadır. Bu bayram tasvirleri, bayramın akışını, bayrama katılan şahısların protokoldeki yerini, kurban sunma, yeme, içme, merasim yürüyüşleri, müzik, eğlence, gibi birçok ayrıntıyı en ince noktalarıyla aktarmaktadır[1]. Yılın değişik dönemlerinde yapılan bayramların çok değişik kutlanma nedenleri vardır. Bunlar arasında yağmurların yağması, kuraklığın ve kıtlığın yok olması, toprağın bereketinin artması, bol hasat mahsulü, hayvanların çoğalması, kralın gücünün artması, ülkenin refahı ve zenginliği yer alır[2].

Hititçe çivi yazılı metinlerde "bayram, tören, merasim" sözcükleri, EZEN/ EZEN$_4$ sümeogamı ile ifade edilmektedir. Hititçede ise; *šiyamana-* kelimesine karşılık gelmektedir[3]. Ayrıca bayram sözcüğü, Akkadca, *išinnu*(*m*) /*eššinu*(*m*), Hurrice, *eli-* kelimleri ile ifade edilmektedir[4]. Öte yandan bayram sözcüğü, tanrıya karşı bir şükranı dile getirmek için yapılan "*dušgarat-*" yani "eğlence, sevinç, neşe" anlamına gelmektedir. *dušgarat-* : *dušk-/duškiya-* "eğlenmek, sevinmek, sevinçli olmak" kökünden türemiştir (Ünal, 2007a: 741.) *dušk-/duškiya-* fiilinin kullanılışı ile ilgili, çok kırık olarak günümüze ulaşmış olan 542/f Öy. 9-10. satırlarında şöyle geçmektedir: (9') *ki-iš-š[an* SÎR^{RU} ^{URU}*A-ri-in-na-aš* (10') *du-uš-ga*]*-ra-at-ta-aš* URU-*aš* (9') şöy]le şarkı söylerler: *Arinna* kentinde (10') (tanrıların) eğlen]dirildiği kenttir (Erkut, 1992: 163). Eski Hitit tasvirli vazolarında ya da Alacahöyük ortostatlarında tasvir edilen sahneler, herhalde eğlencenin arkeolojik eserler üzerindeki yansımalarıdır. EZEN'in ayrıca "davet, ziyafet, parti" anlamı da vardır (Goetze, 1969: 207 vd.) KUB 17.10 nolu metnin I 19-20 satırlarında şöyle geçmektedir: (19) Büyük Güneş Tanrısı (bir) bayram yaptı ve bin tanrıyı

[1] Goetze, 1957: 130.
[2] Haas, 1994: 675.
[3] Ünal, 2007a, 120. ; Rüster-Neu, 1989: 143.
[4] Haas, 1994: 674 dip. 1. ; Alparslan, 2009: 120.

çağırdı. Yediler (20) doymadılar. İçtiler, kanmadılar (Miller, 2004: 451). Metinden görüldüğü gibi, bayram sözcüğü “ziyafet, davet” anlamındadır.

Eski Hitit Dönemi’nden itibaren Hitit İmparatorluk Dönemi’nin sonuna kadar, tanrılar için yapılan merasimlerin Hititli kâtipler tarafından kaleme alınması bir gelenek halini almıştır. Genelde birbirine benzeyen ve bir diğerinin tekrarı niteliğinde olan bayram metinlerinin aralarında bazı önemli ayrıntılar bulunmaktadır. Bu ayrıntılar, şehirden şehre ya da kralların ve resmi memurların seremoniyi uygulayış şekilleri arasındaki farkları göstermesi açısından önemli ipuçları vermektedir. Tanrılar için yapılan merasimlerin sırası, yeri, zamanlaması, yani bayram takvimi çok önemlidir[5]. Herhangi bir sebepten dolayı ihmal edilen bayramlar, ülkenin başına gelebilecek her türlü olumsuzluğun nedeni olarak görülür. Önemli bayramların kutlanmasının gecikmesi, savaş sırasındaki yenilgi, açlık ve kıtlık, kuraklık ya da kraliyet ailesi arasında çıkan büyük anlaşmazlıklara neden gösterilir. Hititçe çivi yazılı metinlerde, bu bayramların kutlanmamasının doğurduğu felaketlerin yıllarca sürdüğü anlatılmaktadır. Bir buyruk metni bunu şöyle anlatır:

KUB 13.4 Öy. II[6]

52 an-da-ma-za šu-ma-aš ku-i-e-eš LÚ^{MEŠ} É.DINGIR^{LIM} nu ma-a-an EZEN$^{M[EŠ]}$

53 EZEN-aš me-e-hu-u-ni *UL* e-eš-ša-at-te-ni nu EZEN ha-me-eš-ha-[an-da-aš]

54 [*I*-]*NA* zé-e-ni i-ia-at-te-ni EZEN zé-e-na-an-da-aš *I*-[*NA*]

55 ha-me-eš-hi e-eš-ša-at-te-ni nu ma-a-an EZEN i-ia-u-an-zi me-e-[h(u-na)-a]š

56 me-e-hu-u-ni a-ra-an-za na-[a]n i-ia-zi ku-iš na-aš šu-ma-aš

57 *A-NA* $^{LÚ.MEŠ}$SANGA $^{LÚ.MEŠ}$GU[DÚ ^{S}] $^{AL.MEŠ}$AMA.DINGIR^{LIM} nu-uš-<ma-aš> *A-NA* LÚ^{MEŠ} É.[DINGIR^{LIM}]

58 ú-iz-zi nu-uš-ma-aš-za gi-e-nu-uš-šu-uš e-ip-zi BURU^{MEŠ} -ua-[m]u-kán

---

[5] Ünal, 2003, 91.

[6] KUB 13. 4 nolu metnin Vs.II 52-67 satırları arası transkripsiyon ve tercümesi için bak. Süel, 1985: 48 vd.

59 pí-ra-an na-aš-šu ku-ša-a-ta na-aš-šu KASKAL-aš na-aš-ma ta-ma-i
60 ku-it-ki ut-tar nu-ua-mu EGIR-pa ti-ia-at-ten nu-ua-mu-kán a-ši
61 ku-it-ma-an me-mi-aš pí-ra-an ar-ha ti-ia-ad-du
62 ma-ah-ha-an-ma-ua-mu-kán a-ši me-mi-aš pí-ra-an ar-ha ti-ia-zi
63 nu-ua EZEN *QA-TAM-MA* i-ia-mi na-aš-ta UKÙ-aš ZI-ni li-e-pát
64 i-ia-at-te-ni li-e-aš-ma-aš-kán u-ua-it-ta-ri
65 nu-uš-ma-aš DINGIR^{MEŠ} –aš ZI-ni ha-ap-pár li-e da-at-te-ni
66 nu-kán šu-ma-aš UKÙ-aš u-ua-it-ta-ri ha-ap-pár-ra-aš-ma-aš da-at-te-ni
67 DINGIR^{MEŠ} -ma-kán šu-ma-aš *I-NA* EGIR UD^{MI} an-da ša-an-hi-eš-kán-zi

52 Bunun dışında tapınak görevlileri olan sizler eğer bayramları
53 bayram zamanında kutlamazsanız, ilkbahar bayramını
54 sonbaharda kutlarsanız ve sonbahar bayramını
55 ilkbaharda kutlarsanız ve eğer bayramın tam kutlama zamanı
56 gelince ve onu kim kutlayacaksa ve siz
57 rahiplere, merhemli rahiplere, tanrı analarına /rahibelere ve tapınak adamlarına
58 gelirse ve sizin eteklerinize kapanırsa (ve şöyle derse) “önümde hasat
59 ya da düğün ya da yolculuk ya da başka
60 bir mesele (var). Bana destek olunuz. Bahsettiğim
61 mesele (yeter ki) şimdilik bitsin.
62 Bahsettiğim (bu) mesele bittiği zaman
63 bayramı aynı şekilde kutlayacağım” (O) insanın isteğine göre
64 hareket etmeyiniz. (O) insan size kötülük etmesin
65 ve siz tanrıların isteği ile alışveriş yapmayın.
66 (Eğer) size (o) insan kötülük eder(se ve) siz alışveriş yaparsanız
67 tanrılar gelecekte sizden öc alırlar.

Görüldüğü gibi, bayramların sadece ihmali değil, aynı zamanda kutlanacağı mevsimlerin karıştırılması durumunda da tanrıların bu durumdan hoşnut olmayacakları ve intikam alacakları belirtilmiştir.

Bayramların kutlanacağı zaman gibi yer de çok önemlidir. Hitit Fırtına Tanrısı'nın kutsal kenti Nerik, Kaškalar tarafından işgal altındayken Hititler, ona en yakın bölgede bulunan Hakmiš kentinde geçici olarak bayramlarını kutlamışlardır[7]. Büyük ihtimalle Nerik merkezli kutlanan purulliyaš- bayramı da belirli süreliğine Hakmiš'de kutlanmıştır.

[7] Schuler, 1965: 160-161. ; krş. Ünal, 2003: 91-92